

ISSN 1392-0456 (Print)
ISSN 2029-7181 (Online)
<https://doi.org/10.15823/istorija.2026.141.7>

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
M C M X X I I

Istorija / History
2026, t. 141, Nr. 1, p. 133–135 / Vol. 141, No. 1, pp. 133–135, 2026

Knyga apie namus ir jų pagalbininkus

A Book About Homes and Their Servants

Dr. Mindaugas Balkus

Vytauto Didžiojo universitetas, Humanitarinių mokslų fakultetas, Istorijos katedra, V. Putvinskio g. 23, Kaunas, Lietuva
El. p. mindaugas_balkus@yahoo.com
Vytautas Magnus University, Faculty of Humanities, Department of History, V. Putvinskio g. 23, Kaunas, Lithuania
E-mail: mindaugas_balkus@yahoo.com

Ingrida Jakubavičienė. *Namai. Miestas, žmonės ir kasdienybė tarpukario Lietuvoje*. Vilnius: Alma littera, 2026, 548, [3] p. ISBN: 978-609-01-6961-2.

Itin produktyvios istorikės, muziejininkės dr. Ingridos Jakubavičienės plunksnai priklauso nemažai knygų. Daugumą jų sudaro Lietuvos Respublikos (1918–1940 m.) politinio elito šeimų istorijos tyrimai. Daugiausia tai pasakojimai apie Sofijos ir Antano Smetonų bei Jadvygos ir Juozo Tūbelių šeimas.¹ 2026 m. pasirodė autorės tyrimas apie namus tarpukariu kaip architektūrinį, socialinį bei estetinį fenomeną.

Knygoje daug dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos (1918–1940 m.) laikų laikinajai sostinei Kaunui. Šis miestas minėtu laikotarpiu išgyveno didžiulį virsmą iš buvusio gubernijos centro į modernų europietišką miestą. Knyga „Namai. Miestas,

¹ JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Seserys Sofija Smetonienė (1884–1968) ir Jadvyga Tūbelienė (1891–1988)*. Vilnius: Versus aureus, 2014, 255, [1] p.; JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Duetas: Antanas ir Sofija Smetonos*. Vilnius: Versus aureus, 2016, 438, [1] p.; JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Portretas: Juozas ir Jadvyga Tūbeliai*. Vilnius: Tyto alba, 2020, 471, [1] p.; BERNOTIENĖ, Jolita; JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Ponios Smetonienės virtuvė*. Vilnius: Aukso žuvis, 2021, 294, [1] p.; JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Dviese: Sofija Smetonienė ir Jadvyga Tūbelienė*. Vilnius: Alma littera, 2023, 463, [1] p.; JAKUBAVIČIENĖ, Ingrida. *Antanas Smetona: nelengvi pasirinkimai*. Vilnius: Alma littera, 2025, 453, [1] p.

žmonės ir kasdienybė tarpukario Lietuvoje“ puikiai atskleidžia šio virsmo realizaciją kauniečių (ir ne tik) gyvenamojoje erdvėje ir butyje.

Naujojoje knygoje plačiai pristatoma tarpukario Lietuvos gyventojų privati erdvė – butai, individualūs namai, sodybos ar netgi ištisi dvarai. Knygą sudaro 4 skyriai. Pirmasis skyrius „Namų statybos bumai“ sudarytas iš 5 poskyrių. Pirmuosiuose poskyriuose „Kokiomis sąlygomis teko įsikurti Laikinojoje sostinėje?“ ir „Kaip išgyventi butų krizę?“ aptariama butų nuomos situacija Kaune XX a. 3–4 dešimtmečiais. Nagrinėjama dramatiška būsto stoka Kaune pirmaisiais metais po Pirmojo pasaulinio karo, atskleidžiami drastiški potvynių padariniai žemutinėse Kauno vietose buvusiems miestiečių būstams ir jose gyvenusioms šeimoms. Poskyryje „Statybos įsibėgėja“ aptariama namų statybų dinamika, Kaune įgavusi gana didelį pagreitį XX a. 4-ajame dešimtmetyje. Poskyryje „Interjeruose dera ir modernizmas, ir tautiškumas“ aptariami tautinio stiliaus bei individualybės ieškojimai namų interjeruose tarpukariu. Knygos autorė dr. Ingrida Jakubavičienė išradingai panaudojo menotyrininkų, istorikų, architektūrologų tekstus, savo darbe „įausdama“ jų medžiagą apie būstų interjero sprendimus. Paskutiniame pirmojo skyriaus poskyryje „Gyvenimas priemiesčių vilose ir įsigytuose ūkiuose“ aptariami kaimiškos vietovės buvę Lietuvos elito šeimų būstai. Minimas teisininko, profesoriaus Mykolo Römerio Bagdonišio dvaras, generolo Vlado Nagevičiaus Žemaitkiemio dvaras, Lietuvos Respublikos Prezidento (1920–1926 m.) Aleksandro Stulginskio Jokūbavo dvaras, Lietuvos Respublikos Prezidento (1919–1920, 1926–1940 m.) Antano Smetonos vasaros rezidencija Užugiryje, Vyriausiojo Lietuvos Tribunolo valstybės gynėjo Jurgio Kalvaičio valdytas Kudrėnų dvaras. Skyriuje „Namų pagalbininkai“ pristatoma vidutinėse ir pasiturinčiose šeimose tarpukariu gyvenusių ir dirbusių tarnų (dažniausiai tarnaičių) situacija, jų santykiai su šeimnininkais ir pan. Skyriuje „Namai atspindi šeimnininkų veidą“ nagrinėjamos viešesnės (lankomos svečių, klientų) namų erdvės (salonas, valgomasis, kabinetai, biurai), išryškinama namų šeimnininkų ekonominės veiklos specifika planuojant namų įrengimą. Aiškinamasi, kaip asmens užsiėmimas (gydytojų, teisininkų, architektų ir kt.) sąlygojo namų išplanavimą ir jų pritaikymą darbo reikmėms. Skyriuje „Privati namų erdvė“ aptariamos privatesnės namų erdvės (virtuvė, vaikų kambariai, miegamieji, sanitarinių mazgų patalpos), atskleidžiamas namų valdos savitumas (kiemas, sodas, daržas) bei namuose auginti gyvūnai ir jų įtaka šeimnininkų gyvenimui. Galiausiai paskutinio skyriaus paskutiniame poskyryje „Pokyčiai butyje“ pristatyta namų elektrifikacijos padėtis Lietuvoje tarpukariu, aptarti modernėjantys santykiai šeimose, kurios atsakydavo tarnaičių paslaugų ir patys šeimos nariai gebėdavo atlikti kasdienius namų ūkio darbus.

2025 m. leidyklos „Kitos knygos“ išleista lenkų autorės Joannos Kuciel-Frydryszak knyga „Tarnaitės visa kam: apie pamirštų moterų gyvenimą“² buvo vienas iš veiksnių, paskatinusių dr. Ingridą Jakubavičienę panagrinėti tarnų ir šeimnininkų santykius

² KUCIEL-FRYDRYSZAK, Joanna. *Tarnaitės visa kam: apie pamirštų moterų gyvenimą*. Vilnius: Kitos knygos, 2025, 371, [1] p.

tarpukario Lietuvoje. Ši tema Lietuvos istoriografijoje buvo ganėtinai apleista, tad autorės atliktas šios socialinės istorijos tematikos „pajudėjimas“, tikėtina, bus geras postūmis ir kitiems tyrėjams detaliau patyrinti šią temą.

Knygos tekste faktografinė medžiaga pateikiama aiškiai ir nuosekliai, su plačiais paaiškinimais, tad skaitytojui nereikia didelio kontekstinių žinių bagažo, norint perprasti aptariamą problematiką. Vis tik, recenzento pastebėjimu, rašant apie inžinieriaus Felikso Vizbaro vilą Kauko alėjoje Kauno Žaliakalnyje (p. 99), vertėjo paminėti, jog XX a. 9-ojo dešimtmečio pradžioje ši vila buvo iš esmės perstatyta pagal architekto Algimanto Sprindžio projektą. Viloje veikęs restoranas „Kaukas“ buvo uždarytas XX a. 10-ajame dešimtmetyje, pastatas keliolika metų buvo nenaudojamas ir stovėjo apleistas. 2016 m. nugriauti apleisto pastato likučiai su autentiška Vizbaro vila jau turėjo mažai ką bendro.

Pagirtina, jog leidykla „Alma littera“ nusprendė atliepti žmonių su specialiaisiais poreikiais reikmę turėti jiems pritaikytas knygas. Tekstai knygoje dideli, šriftai gerai įskaitomi, svarbesnės, įdomesnės vietos išryškintos žalia spalva. Knygos iliustracijos itin didelės (neretai per abu leidinio puslapius). Visa tai labai pagerina knygos priėmimą specialiųjų poreikių žmonėms. Knyga neperkrauta įmantriomis teorinėmis priegomis (kuomet prie reikalo esmės einama labai ilgai), bet priešingai – knygos naratyvas aiškus, nuoseklus, lengvai skaitomas. Knygoje ne per daug ir išsamių statistinių skaičiavimų. Visa tai rodo, jog leidinys pirmiausia orientuotas į plačiąją visuomenę, besidominčią tarpukariu gyvenusiais žmonėmis ir jų būstais.

Verta pasidžiaugti didžiuliu knygos tiražu – 3 000 egz. Tokiu tiražu išplatinta knyga pasieks platų Lietuvos (ir ne tik) skaitytojų ratą, galbūt kai kuriuos iš jų paskatins knygoje pristatoma tematika pasidomėti giliau, galbūt kažkas susisieks su autore ir pasiūlys savo saugomus šeimos archyvo dokumentus ir iš to išsirutuliuos nauji autorės tyrimai.

Nors ši knyga nėra grynas akademinis tyrimas (labiau laikytina mokslo populiarinimo darbu), leidinyje sistemingai naudojamas mokslinis aparatas. Jame yra 664 išnašos, o tai atskleidžia atsakingą autorės požiūrį į darbą. Rengiant knygą epizodiškai buvo pasinaudota ir Lietuvos centrinio valstybės archyvo dokumentais. Knygos pabaigoje pateiktas šaltinių ir literatūros sąrašas (mažu šriftu sutalpintas į 2 puslapius).

Aptariamame leidinyje kūrybingai susieti namai kaip erdvė (namas, butas, dvaras ir kt.) ir namai kaip santykis (šeimos tarpusavio, šeiminių ir tarnų). Džiugina, jog autorė rado įdomią prieigą prie šio tematinio lauko. Tarnų darbo sąlygų, šeiminių santykių su jais tyrimai turi daug perspektyvos plėstis, nes ligi šiol ši Lietuvos istorijos tematinio lauko sritis bemaž nebuvo tirta. Sveikintinas autorės tyrimų posūkis nuo tarpukario Lietuvos politinio elito atstovų gyvenimo link platesnės visuomenės gyvenimo būdo nušvietimo. Belieka palinkėti dr. I. Jakubavičienei toliau plėtoti šios krypties tyrimus.